

УДК 330.341.1(477)

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

*Уткіна Ю.М., к.е.н., доцент,  
Руських А.М., студент (УкрДУЗТ)*

*Сучасний етап ринкової трансформації економіки України передбачає, насамперед, розбудову таких елементів економічної системи, які, з одного боку, здатні забезпечувати сприятливі умови для здійснення господарської діяльності, а з іншого – слугують інструментами впливу на загальну конкурентоспроможність держави.*

*Більшість передових промислових підприємств і організацій України усвідомили необхідність проведення інноваційної політики, проте невизначеність в структурній перебудові економіки і інші чинники, обумовлені національним менталітетом, перешкоджають приєднанню українських бізнесменів до світових інноваційних процесів.*

*Під інноваційно активним підприємством розуміють підприємство, що займалося інноваційною діяльністю. Для стимулювання інноваційної діяльності у промисловій галузі необхідні: мотивація працівників до інноваційної діяльності, зменшення міграції вчених; законодавчі зміни у галузі інноваційної діяльності щодо пільг і стимулів (зниження податків до підприємств, які розвиваються; удосконалення амортизаційної політики); розширення джерел фінансування; тісна співпраця з іноземними підприємствами, обмін досвідом; активізація діяльності технопарків шляхом державної підтримки; розширення практики надання інноваційним підприємствам середньострокових кредитів із зниженням процентної ставки.*

**Ключові слова:** *глобалізація, інноваційна активність, конкурентоспроможність економіки, підприємницькі структури, промислова галузь.*

## ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

*Уткина Ю.М., к.э.н., доцент,  
Русских А.М., студент (УкрГУЖТ)*

*Современный этап рыночной трансформации экономики Украины предусматривает, прежде всего, развитие таких элементов экономической системы, которые, с одной стороны, способны обеспечивать благоприятные условия для осуществления хозяйственной деятельности, а с другой – служат инструментами влияния на общую конкурентоспособность государства.*

*Большинство передовых промышленных предприятий и организаций Украины осознали необходимость проведения инновационной политики, однако неопределенность в структурной перестройке экономики и другие факторы, обусловленные национальным менталитетом, препятствуют присоединению украинских бизнесменов в мировых инновационных процессах.*

*Под инновационно активным предприятием понимается предприятие, занимающееся инновационной деятельностью. Для стимулирования инновационной деятельности в промышленной отрасли необходимы: мотивация работников к*

инновационной деятельности, уменьшение миграции ученых; законодательные изменения в сфере инновационной деятельности относительно льгот и стимулов (снижение налогов с предприятий, которые развиваются; совершенствование амортизационной политики); расширение источников финансирования; тесное сотрудничество с иностранными предприятиями, обмен опытом; активизация деятельности технопарков путем государственной поддержки; расширение практики предоставления инновационным предприятиям среднесрочных кредитов со снижением процентной ставки.

**Ключевые слова:** глобализация, инновационная активность, конкурентоспособность экономики, предпринимательские структуры, промышленная отрасль.

## THEORETICAL FOUNDATIONS OF STIMULATING INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN UKRAINE

*Utkina Yu.M., Ph. D. in Economics, associate Professor,  
Russkykh A. M., student (USURT)*

*The current stage of market transformation of Ukraine's economy involves primarily the development of such elements of the economic system, which, on the one hand, can provide favorable conditions for economic activities, and on the other are the instruments of influence on the overall competitiveness of the state.*

*Most advanced industrial enterprises and organizations of Ukraine realized the need for innovation policy, however, the uncertainty in the structural transformation of the economy and other factors, due to national mentality, prevent the accession of Ukrainian businessmen in the world innovation processes.*

*Under the innovative active enterprise refers to an enterprise engaged in innovation activities. To stimulate innovative activities in the industrial sector are necessary: motivation of employees to innovate, reducing the migration of scientists; legislative changes in the field of innovation regarding the benefits and incentives (reduced taxes on businesses that are developing; improving the depreciation policy); expand the sources of funding; close cooperation with foreign enterprises, exchange of experience; the revitalization of technoparks through public support; extension practices in the provision of innovative enterprises medium-term loans with a lower interest rate.*

**Keywords:** globalization, innovation activity, competitiveness of the economy, business structures industry.

**Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями.** Глобалізація змінила характер міжнародних економічних відносин, які стають одним з визначальних факторів економічного зростання, що потребує реформування внутрішньої економіки з урахуванням тенденцій світогосподарського розвитку.

Сучасний етап ринкової трансформації економіки України

передбачає, насамперед, розбудову таких елементів економічної системи, які, з одного боку, здатні забезпечувати сприятливі умови для здійснення господарської діяльності, а з іншого – слугують інструментами впливу на загальну конкурентоспроможність держави.

В умовах НТП, що прискорюється, інтернаціоналізації економічних зв'язків, економічної інтеграції, що поглиблюється, особливого значення набувають процеси

вдосконалення інфраструктури держав як основи реалізації стратегії інноваційного розвитку.

Формування сталих довгострокових переваг, заснованих на науково-технічних досягненнях та інноваціях, виступає головним чинником підвищення конкурентоспроможності окремих організацій, галузей та національних економік у світовій економічній системі. Саме тому подальший розвиток та модернізація державних інноваційних систем, у тому числі технопарків, стає найважливішим народногосподарським завданням.

Динаміка світового науково-технічного прогресу веде до глибоких змін в економіці всіх країн. Пасивна сповільнена реакція як державних органів, так і менеджерів організацій всіх форм власності на нові вимоги до діяльності і продукції, що випускається, адаптація, що запізнилася, до нових умов приводять до негативних економічних наслідків: різкому зниженню прибутковості власної продукції в порівнянні з аналогічною прогресивною, конкурентоздатною.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання щодо визначення сутності, факторів впливу та напрямків розвитку інноваційної діяльності розкрито у працях багатьох науковців. Зокрема, на нашу думку, слід виділити дослідження В.Л. Диканя [3-5], В.М. Гриньової, О.В. Козиревої [2], С.М. Ілляшенко [7], Л.І. Федулової [8] та ін. У працях науковців розкриваються різноманітні аспекти інноваційної діяльності в умовах інтеграції економіки України у глобальну світову систему.

**Виділення невирішених частин загальної проблеми.** Більшість передових промислових підприємств і організацій України усвідомили необхідність проведення інноваційної політики, проте невизначеність в структурній перебудові економіки і інші чинники, обумовлені національним менталітетом, перешкоджають приєднанню українських

бізнесменів до світових інноваційних процесів.

Перед українськими менеджерами в умовах нестабільності законодавчої діяльності державних органів в перехідний період виникають складні проблеми, від рішення яких часто залежить само існування підприємства. За даними соціологічних досліджень, на ці проблеми окрім об'єктивних чинників впливають низька якість менеджменту, нездатність багатьох менеджерів максимально використовувати творчий потенціал персоналу підприємства.

Таким чином, на нашу думку, недостатньо опрацьованими у науковій літературі залишаються питання щодо обґрунтування напрямків активізації інноваційної діяльності у сфері підприємництва.

**Формування цілей статті (постановка завдання).** Саме тому метою даного дослідження є обґрунтування теоретичних засад активізації інноваційної діяльності у сфері підприємництва України в умовах наростання глобалізаційних тенденцій.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Під інноваційно активним підприємством розуміють підприємство, що займалось інноваційною діяльністю. Аналіз інноваційної сфери української промисловості вказує на її кризовий стан. Уникнути його можливо лише відновлюючи самостійний науково-технічний розвиток. На сьогодні вбачається два напрямки інноваційного розвитку країни: з акцентом на першочерговий розвиток наукоємного виробництва на базі ВПК або ж першочерговим розвитком цивільних галузей, споживчого сектору. Необхідно відзначити, що перевагу необхідно надати споживчому сектору.

Для стимулювання інноваційної діяльності у промисловій галузі необхідні: мотивація працівників до інноваційної діяльності, зменшення міграції вчених; законодавчі зміни у галузі інноваційної діяльності щодо пільг і стимулів (зниження податків до підприємств, які розвиваються;

удосконалення амортизаційної політики); розширення джерел фінансування; тісна співпраця з іноземними підприємствами, обмін досвідом; активізація діяльності технопарків шляхом державної підтримки; розширення практики надання інноваційним підприємствам середньострокових кредитів із зниженням процентної ставки [1, с. 114].

Однією з найактуальніших проблем вітчизняної економіки є підвищення конкурентоспроможності промисловості на основі її технологічного переоснащення й розвитку наукоємних галузей виробництва. Тому виникає гостра потреба в одержанні підприємствами доступу до передових технологій.

Водночас підвищення ступеня відкритості національної економіки поряд із посиленням інтеграційних процесів у світовій економіці супроводжується загостренням конкуренції, що зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів просування продукції вітчизняних товаровиробників на ринку, переважно інноваційної, оскільки традиційні її види здебільшого неконкурентоспроможні [5, с. 15].

Нові макроекономічні умови сприяють інноваційній діяльності підприємств, особливо орієнтованих на внутрішній ринок, що різко підвищило конкурентоспроможність їхньої продукції порівняно з імпортною. Підприємства, що працюють на міжнародний ринок, змогли використати нові можливості незначною мірою. У таких умовах виробництва почали здійснювати технологічні нововведення з метою підвищення конкурентоспроможності своєї продукції на світовому ринку. Істотно підвищився їхній інтерес до вітчизняної техніки й вони активніше зверталися до вітчизняних виробників.

У дослідженнях, присвячених обговорюваній проблематиці, завжди роблять спроби обґрунтувати зв'язок рівня інноваційної активності з галузевою приналежністю, розмірами підприємств,

їхнім територіальним розташуванням, формою власності. Результати досліджень свідчать, що найвищою інноваційною активністю характеризуються підприємства машинобудування й металообробки. Рейтинг їхній за рівнем інноваційної активності залишається незмінним протягом останніх років.

Аналіз впливу чинника форми власності свідчить, що найбільша інноваційна активність характерна для підприємств іноземної і змішаної форм власності. Загальноприйнятою є точка зору, що державна форма власності мало стимулює впровадження інновацій для одержання прибутку, оскільки значна частина його надходить у дохід держави. Однак державні підприємства краще захищені в умовах політичної й соціально-економічної нестабільності, і, отже, можуть визначати більш довгострокові цілі свого розвитку, які можна реалізувати завдяки інноваційній діяльності. Крім того, державні підприємства, порівняно з новоствореними недержавними, мають великий запас завершених наукових розробок. Отже, форму власності підприємства не можна розглядати окремо від інших його характеристик, таких як галузева приналежність і специфіка виробленої продукції [2, с. 34].

Територіальний чинник також впливає на рівень інноваційної активності. Цільові опитування показують значну роль місцевих адміністрацій у стимулюванні інновацій. Важливе значення тут мають не лише прямі інвестиції з місцевого бюджету, а й створення інституційно-законодавчих умов, сприятливих для інноваційної діяльності. Кошти з регіональних джерел зазвичай розподіляються або на основі конкурсу, або в результаті прямого рішення місцевих органів влади. Неабияке значення мають також неформальні механізми, до того ж чим більший обсяг наданих коштів, то істотніша їхня роль. Окрім того, сьогодні конкурентне середовище також неоднакове в різних регіонах.

Аналіз чинників активізації

інноваційної діяльності підприємств засвідчує насамперед орієнтованість інноваційного процесу на ринок, а також таке: варто брати до уваги потреби не лише країни, а й світового ринку, необхідність випереджального виробництва інновацій порівняно з рівнем попиту на них і, нарешті, формування інфраструктури інноваційної діяльності.

На практиці також основну увагу приділено саме цим аспектам інноваційної діяльності, що є природним, тому що споживача здебільшого цікавлять не труднощі, що постають перед творцем інноваційної розробки, а практичні можливості останньої. У підсумку поза увагою дослідників зазвичай залишається ще один важливий аспект цієї діяльності, а саме рівень її достатності для неперервного й економічно доцільного розвитку національної економіки загалом та окремих її структурних ланок зокрема.

Отже, для нормального здійснення інноваційної діяльності необхідна відповідно розвинена інфраструктура; ініціювати інноваційну діяльність повинні самі розробники, інакше попит на інновації завжди випереджатиме їхню пропозицію; рівень інноваційних розробок має відповідати світовому рівню або перевищувати його. Принципове поєднання названих чинників дає можливість визначити, наскільки достатньою є активність інноваційної діяльності в країні для забезпечення її перманентного й ефективного розвитку. Крім того, ці чинники найістотніше визначають масштаби, динаміку й інші кількісні та якісні характеристики інноваційного потенціалу, який у зв'язку з цим можна розглядати як один із найзначніших параметрів інноваційного процесу [7, с. 201].

З огляду на викладене можна дійти висновків, що стосуються обліку впливу зазначених чинників на інноваційну діяльність, частина яких має загальний характер, а решта належить безпосередньо до вітчизняних особливостей.

По-перше, інфраструктуру інноваційної діяльності потрібно приймати і враховувати в обсязі й складі, що забезпечує її нормальне здійснення в національній економіці. Це означає, що до складу інфраструктури інноваційної діяльності входять мікросистеми, які забезпечують практичну реалізацію розроблених або створених нововведень (упровадження нововведень у мікросистему користувача).

По-друге, якщо ініціацію інноваційної діяльності повинен здійснювати розробник, то до її інфраструктури обов'язково мають входити наукові підрозділи, що забезпечують розробку новацій і в такий спосіб, по суті, формують фонд нововведень або інноваційний заділ.

Отже, інфраструктура інноваційної діяльності має складатися з двох основних систем підтримки, що, з одного боку, забезпечують створення нововведень, а з другого – сприяють якнайшвидшому впровадженню їх у практичну діяльність користувачів.

По-третє, такі інфраструктурні підрозділи мають бути забезпечені фінансовими активами, необхідними для виконання своїх функцій.

Отже, уже на стадії створення нововведення необхідна наявність особи, зацікавленої у позитивному кінцевому результаті його впровадження. Така особа стає інвестором інноваційної діяльності.

По-четверте, ініціація інноваційної діяльності розробником або творцем нововведення має бути чітко обґрунтована, щоб перед ним згодом не поставали проблеми зі збутом своєї продукції. Інакше творець нововведення стикатиметься з ризиком, який може нівелюватися лише перспективністю новації.

**Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку.** З метою активізації інноваційного процесу в Україні вбачається за доцільне розробити і запровадити в практику норми та заходи законодавчого й

організаційного характеру. Для затвердження на законодавчому рівні пропонується розробити норми, які б встановлювали/

1. Порядок оподаткування, згідно з яким розмір бази оподаткування прибутку підприємств та організацій зменшувався б на суму коштів, яка була ними спрямована безпосередньо на науково-технічну та інноваційну діяльність.

2. Механізм забезпечення "податкових канікул" для учасників реалізації інноваційного проекту на термін до трьох років з часу підписання інноваційної угоди.

3. Новий тип оподаткування, згідно з яким податковий тиск на товаровиробника кінцевої продукції глибокої переробки був би меншим за податковий тиск на виробника сировини чи напівфабрикатів – це конче необхідна вимога зламу негативної тенденції до сировинізації економіки України. Природним для ментальності українців і відповідним до гео економічної та демографічної ситуації нашої держави є перехід від екологічно небезпечних, енерго- та матеріалоємних виробництв до новітніх ресурсощадливих і наукоємних високих технологій.

Пропонується розробити і запровадити у практику організаційні заходи щодо:

- державного страхування та відшкодування можливих ризиків від інноваційної діяльності з урахуванням інтересів інноватора, винахідника та інвестора, проектів при їх венчурному фінансуванні;

- розвитку сучасної інноваційної інфраструктури, яка була б максимально пристосована до роботи в ринкових умовах. Його метою має бути підвищення інноваційної активності у промисловості за рахунок створення сприятливих умов для діяльності й активної спеціалізації учасників інноваційного процесу з метою плідної роботи та практичного використання результатів науково-дослідних робіт;

- створення та залучення до активної інноваційної, винахідницької та інвестиційної (до реального сектора економіки) діяльності фінансово-промислових груп в Україні.

## ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України – Ж.А. Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – №8(74). – С. 107-115.

2 Гриньова В.М. Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку підприємств: монографія / В.М. Гриньова, О.В. Козирева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2016. – 192 с.

3 Дикань В.Л. Інноваційний вектор забезпечення сталого розвитку економіки України / В.Л. Дикань, Б.Я. Остапук // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – 2012. – №39. – С. 15-20.

4 Дикань В.Л. Концепція інноваційного розвитку економіки / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – 2015. – №51. – С. 9-20.

5 Дикань В.Л. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах зміни центрів економічної та політичної влади / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – 2013. – №41. – С. 11-16.

6 Зубенко В.О. Зміна парадигми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України / В.О. Зубенко // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – 2012. – №40. – С. 160-162.

7 Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: навч. посіб / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2015. – 324 с.

8 Федулова Л.І. Інноваційний розвиток промисловості України / Л.І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – №3(69). – С. 83-97.